

CÜMLE ÇEŞİTLERİ

Anlamlarına Göre Cümleler	Yüklemine Türüne Göre Cümleler	Yüklemine Yerine Göre Cümleler	Yapılarına Göre Cümleler
Olumlu Cümle	Fiil (Eylem) Cümlesi	Kurallı Cümle	Basit Cümle
Olumsuz Cümle	İsim (Ad) Cümlesi	Devrik Cümle	Birleşik Cümle
Soru Cümlesi		Eksiltili Cümle	Sıralı Cümle
Ünlem Cümlesi			Bağlı Cümle

ANLAMLARINA GÖRE CÜMLELER

1. Olumlu Cümle
2. Olumsuz Cümle
3. Soru Cümlesi
4. Ünlem Cümlesi

1) Olumlu Cümle

Ele alınan yargının gerçekleştiği, gerçekleşmekte olduğu ya da ileride gerçekleşeceğinin ifade edildiği cümlelere “Olumlu cümle” denir.

- Sonunda beklediğimiz güzel haber bize ulaştı.

(eylem gerçekleşmiş.)

DİKKAT! Bir cümlede ifade edilen yargının hoşla gitmeyen bir durum içermesi o cümlenin olumsuz olduğunu göstermez.

- Son günlerde havalar iyice soğudu.

(eylem gerçekleşmiş.)

DİKKAT! Bazı cümlelerde yüklem şekil olarak olumsuz görünse de anlamca olumlu olabilmektedir. Bu tür cümlelere “Anlamca olumlu, biçimce olumsuz” cümleler denir.

- Sen ararsın da ben gelmez miyim?

(Biçimce olumsuz görünse de “mutlaka gelirim” anlamı taşıdığından olumludur.)

2) Olumsuz Cümle

Cümlede ifade edilen yargının gerçekleşmediğini ya da ilerleyen zamanlarda gerçekleşmeyeceğinin ifade edildiği cümlelere “Olumsuz cümle” denir.

- Bu tür cümlelerin yüklemine “-mA, -mAz” olumsuzluk ekleri ya da “**yok, değil**” gibi olumsuzluk bildiren sözcükler bulunmaktadır.
- Verdiğimiz yemek siparişi evimize gelmedi.

(eylem gerçekleşmemiş.)

- Zannettiğimizin aksine o iyi biri değil.

DİKKAT! Bazı cümlelerde yüklem şekil olarak olumsuz görünse de anlamca olumsuz olabilmektedir. Bu tür cümlelere “Anlamca olumsuz, biçimce olumlu” cümleler denir.

- Bu hayatı ne sen ne de ben hak ettik. (**Hak etmedik**)
- Söylenecek söz mü şimdi bu? (**Söylenmemesi gereken söz**)

3) Soru Cümlesi

Cevap almak, bilgi edinmek ve herhangi bir kuşkuyu gidermek amacıyla oluşturulmuş olan cümlelere “Soru cümlesi” denir.

- Bugün yağmur yağacak mı?

DİKKAT! Bazen soru cümleleri herhangi bir cevap almak için değil çeşitli anlamlar ifade etmek için oluşturulabilir. Bu tür cümlelere “Sözde soru cümlesi” denir.

- Bu iyiliklerini hiç unuttur muyum?

(Soru sormaktan çok “unutamam” anlamı vardır.)

- Siz benim neler çektiğimi nereden bileceksiniz?

4) Ünlem Cümlesi

Seslenmenin, çağırmanın yer aldığı ve aynı zamanda “**sevinç, korku, heyecan, üzüntü, hayret, coşkunluk, acıma, kızgınlık**” ifade eden ve vurgu/tonlamanın esas olduğu cümlelere “Ünlem cümlesi” denir.

- › Eyvah, defterimi evde unuttum!
- › Off yine sınavı geçemedik!
- › Ne kadar güzel bir gün!

YÜKLEMİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER

1. İsim (Ad) Cümlesi
2. Fiil (Eylem) Cümlesi

A. FİİL CÜMLESİ

Yüklemi çekimli fiil olan cümleler, fiil cümlesidir.

- › Kürek çekmekten vazgeçmiştim.
Fiil
- › Rüzgar gitgide artıyordu.
Fiil

B. İSİM CÜMLESİ

Yüklemi isim soylu bir sözcük olan cümlelerdir. İsimler ekfiil olarak yüklem olurlar.

- › Bu sandık milyonlar değerindeymiş.
İsim
- › Benim hayatımı değiştiren bir kitaptı.
İsim

YÜKLEMİN YERİNE GÖRE CÜMLELER

1. Kurallı Cümle
2. Devrik Cümle
3. Eksiltili Cümle

1. Kurallı Cümle (Düz Cümle)

Türkçenin doğallığı çerçevesinde yüklemelerin cümlenin sonunda yer aldığı cümlelere “**Kurallı Cümle**” denir.

- › Dün akşamdan beri odasından **çıkmadı**.
- › Notlarının hepsi 90 **üzeriydi**.

2. Devrik Cümle

Yüklemin cümlenin sonunda değil de ortasında ya da başında kullanıldığı cümlelere “**Devrik Cümle**” denilmektedir.

- › Aynı hafta tayinim çıktı Ankara’ya.
- › Yaz tatilinde buraya gelecek Kenan.

3. Eksiltili Cümle

Yüklemi bulunmayan ve yargının ne olduğu okuyucuya bırakılan söz öbeklerine “**Eksiltili Cümle**” denir.

- › Öğretmen sınav kağıtlarını dağıttı ve sınıfa dönüp...
- › Sokaklarda bir yerlere yetişme telaşı içinde olan insanlar...

YAPISINA GÖRE CÜMLELER

1. Basit Cümleler
2. Birleşik Cümleler
3. Sıralı Cümleler
4. Bağlı Cümleler

1. Basit Cümleler

Tek bir yargıyı, düşüncüyü bildiren tek bir yüklemden oluşup içinde **"Fiilimsi, ki bağlacı, -se, -sa şart kiplerini"** barındırmayan cümlelere **"Basit cümle"** denir.

- Yağmurlu havalarda dışarı çıkmazdı.

("Çıkamadı" dışında yargı ifade eden sözcük yok.)

- Dostluğumuz bir ömür sürsün.

2. Birleşik Cümleler

Tek bir yüklemi ve bu yükleme bağlı en az bir yan cümleciği bulunan cümlelere birleşik cümle denir.

Cümlenin temel yargısı dışında bir veya birkaç yargısı daha bulunur. Bazen **fiilimsi, alıntı cümle, "ki" bağlacı ve şart eki** bu yargıyı oluşturabilir.

- a) Girişik Sıralı Cümle
- b) İlgili Cümleler
- c) Şartlı Birleşik Cümle
- d) İç İçe Birleşik Cümle

➤ a) Girişik Birleşik Cümle

Fiilimsiler yardımıyla temel cümleye yan cümleciklerin eklenmesine "Girişik birleşik cümle" denir.

- Okula giderken cüzdanını düşürmüştü.
Yan cümle
- Yan yatan geminin mürettebatı kurtarıldı.
Fiilimsi

➤ b) İlgili Cümleler (Ki'li Birleşik Cümle)

Yan cümlecik ile temel cümle arasında "ki bağlacı"nın bulunduğu cümlelerdir.

- Ders çalışmıyor ki sınıfı geçsin.
1. cümle 2. cümle
- Sonradan anladım ki o günler mutluyum.
1. cümle 2. cümle

➤ c) Şartlı Birleşik Cümle

Temel cümleye "-se, -sa" ekini alan yan cümlecikğin bağlanması ve bununla birlikte şart anlamı katmasına "Şartlı birleşik cümle" denir.

- Ders çalışırsan istediğin üniversiteye gidebilirsin.
I. yargı II. cümle
- Ödevlerini bitirirsen oyun oynayabilirsin.

➤ d) İç İçe Birleşik Cümleler

Ara cümle olarak da bilinen bir yargının, bir başka cümle içinde genellikle onun ögesi olmayacak şekilde kullanıldığı cümlelere "İç içe birleşik cümleler" denir.

- Antrenör "Bu sene şampiyon olamayız." demez mi?

3. Sıralı Cümle

Basit ya da birleşik yapıları birden fazla cümlenin birbirine virgül (,) veya noktalı virgülle (;) bağlanması sonucu oluşturulan cümlelere sıralı cümle denir.

- Okula geldi, sınava girdikten sonra gitti.
- Güneş açıyor, deniz sakinleşiyordu.
- Sınavlar açıldı, moraller bozuldu.

(NOT) Sıralı cümleler kendi içinde "Bağlı sıralı cümle" ve "Bağımsız sıralı cümle" olmak üzere iki başlıkta incelenmektedir.

➤ a) Bağlı Sıralı Cümle

Anlam yönüyle birbiriyle bağlı olan cümlelerin ögeler bakımından da birbirine bağlı olmasına **"Bağlı sıralı cümle"** denir.

Arabayı yıkadı, satılığa koydu. (Neyi= Belirtili nesne)

(İkisinde de ortak öge)

➔ b) Bağımsız Sıralı Cümle

Anlam yönüyle birbiriyle bağlantılı olan cümlelerin aralarında ortak öge bulundurmamasına “**Bağımsız sıralı cümle**” denir.

- Sabah işe gittim, akşam da düğüne gittik.

4. Bağlı Cümle

Aralarında anlam ilgisi bulunan basit veya birleşik cümlelerin bağlaçlarla birbirine bağlanmasıyla oluşan cümlelere bağlı cümle denir.

Bağlı cümlenin birden çok yüklemi vardır.

- Güneş açtı ve insanlar sahile koştu.
- İzmir’e geldi ama bizi görmeden gitti.

Bize Destek Olmak İçin Bu Notların Kitap Halini
Satın Alabilirsiniz.

